

Kuninkaantie II: muinaispuiston Anselmiu

Opettajan materiaali

Kuninkaantie II: muinaispuiston Anselmiu -pelissä on Vantaan ja erityisesti Jokiniemen muinaispuiston historiaan ja kulttuuriympäristöön liittyvää faktatietoa, oikeiden historiallisten sekä fiktiivisten tapahtumien kuvailua ja kulttuuriperinnön pohdiskelua innostavaa materiaalia. Pelin materiaali koostuu videoista, teksteistä, tehtävistä, kuvista sekä saavutuksista.

Pelin tapahtumat sijoittuvat menneisyyteen aina jääkaudelta lähihistoriaan. Pelin päähenkilönä seikkailee Anselmiu, joka kehitty pelin edetessä sapelihammaskissasta metsäkissaksi ja lopulta kotikissaksi.

Opettajan materiaali sisältää otteita pelin sisällöstä sekä lisää pelin teemoihin ja alueen historiaan liittyvää tietoa. Materiaali on kerätty opettajille pelin aiheiden jatkokäsittelyn tueksi oppitunnille sen jälkeen, kun oppilaat ovat pelanneet peliä. Materiaalia voi antaa myös suoraan oppilaille lisälukemiseksi.

Huomioithan, että ryhmät ovat pelin aikana tutustuneet vaihtelevasti pelin sisältämään materiaaliin. Eroihin vaikuttaa se, ovatko oppilaat pelanneet ulkona vai luokassa/kotona pelattavaa peliversiota. Myös kunkin peliryhmän suorittamien rasti määrä ja järjestyksellä on merkitystä.

Pelissä käytetyt valokuvat ovat Vantaan kaupunginmuseon kokoelmista. Maalaukset ovat Tom Björklundin teoksia. Peli on luonut Visia GameFactory yhteistyössä Vantaan kaupunginmuseon ja Vantaa-Seuran kanssa. Peliä varten on saatu European Heritage Days Stories -apuraha Euroopan neuvostolta. Peli on osa neljän pelin Kuninkaantie -pelisarjaa.

Sisällysluettelo:

Jääkaudelta kivikaudelle	2
Jääkausi ja suuret eläimet	2
Merenpinta ja maankohoaminen	2
Arkeologien löydökset kertovat kivikaudesta	3
Kivikauden lopulta pronssikaudelle	5
Entisajan uskomuksia	5
Uudet ihmiset ja uudet kielet	5
Keskiajalta 1900-luvulle	7
Elämää Keskiajalla	7
Tarinoita Kuninkaantien varresta	8

Jääkaudelta kivikaudelle

Jääkausi ja suuret eläimet

Pelin ensimmäisen osion päähenkilönä seikkailee sapelihammaskissa Anselmiu. Sapelihammaskissoja on saattanut olla Suomessa asti, mutta tästä ei ole varmaa tietoa. Varmaa on, että sapelihammaskissoja on asustellut nykyisen Hollannin alueella vielä noin 28 000 vuotta sitten.

Kauan sitten koko Suomi oli pitkään lumen ja jään peitossa. Aika hullua, mutta täälläkin oli jopa 2-3 kilometrin paksuinen kerros jäätä! Tätä Suomessa lähes 120 000 vuotta kestänyttä ajanjaksoa kutsutaan jääkaudeksi. Tuonakin ajanjaksona jää välillä sulii, mutta tuli kuitenkin aina takaisin.

Katso video <https://youtu.be/VW8kSSamNHw> selvittääksesi mitä jättimäisiä eläimiä Suomessa on tavattu kauan sitten, jääkauden aikaan, maan ollessa välillä sulana.

Jääkauden aikaisina lämpimämpinä ajanjaksoina, jolloin jääpeite oli hetkellisesti väistynyt, on Vantaan alueella luultavasti vaellellut jättilirviä, villihevosia, villasarvikuonoja ja mammutteja. Mammutit ovat näistä eläimistä suurimpia. Kaikki nämä eläimet ovat valitettavasti kuolleet sukupuuttoon.

Merenpinta ja maankohoaminen

Noin 10 000 vuotta sitten jää sulii täältä. Koska maa oli jään painosta painunut, oli Vantaa ja melkein kaikki muutkin osat Suomesta ja Pohjoismaista merenpinnan alapuolella.

Alussa maanpinnan kohoaminen oli nopeaa, ja vieläkin maa kohoaa suuressa osaa Pohjoismaita. Vantaalla maa kohoaa noin kolme senttimetriä sadassa vuodessa.

Suomessa maankohoaminen on nopeinta Pohjanlahdella, joka tulee aikanaan kasvamaan umpeen niin, että Suomen Vaasasta voi kävellä Ruotsiin.

*Jos suuntaat länteen, mihin **kaupunkiin voit arvioiden mukaan 2000–4000 vuoden päästä kävellä Vaasasta** kastelematta jalkojasi? Vastaus: Uumaja (Umeå).*

Tiesitkö, että kivikaudella, tuhansia vuosia sitten, merenpinta oli täällä noin 20–25 metriä nykyistä merenpintaa ylempänä. Tässä ihan vieressä sijaitseva Stenkullan kallio sijaitsi meren rannalla, ja ihmiset hankkivat suurelta osin elantonsa merestä. Elämä kukoisti täällä Vantaalla Helsingin ollessa vielä veden alla.

*Puistoon on pystytetty kivipaaseja kuvaamaan merenpinnan korkeutta eri esihistoriallisina aikakausina. Löydätkö nämä kolme kivipylvästä? Tutkiskele niitä, ja selvitä, **kuinka monta metriä nykyistä meren pintaa ylempänä merenpinta oli tällä paikalla varhaiskampakeraamian** aikana. Vastaus: 25 metriä.*

Muinaispuiston kolme kivipylvästä kuvaavat meren pinnan tasoa eri kampakeraamian aikoina. Muutoksiin Vantaan rantaviivassa aikojen saatossa voi tutustua katsomalla tämän videon: <https://www.youtube.com/watch?v=F31AxzA7T6g>.

Arkeologien löydökset kertovat kivikaudesta

Hei taas! Jääkauden loputtua yli 10 000 vuotta sitten tänne tuli ensin kasveja, sitten eläimiä ja lopulta ihmisiä.

Myöhemmin Ruotsista ja Baltian alueelta löytyneistä vanhoista luurangoista on löytynyt ihmisen perimästä kertovaa DNA:ta, jota tutkimalla tutkijat ovat voineet selvittää minkälainen ihon, silmien ja hiusten väri Pohjois-Euroopan asukkailla on ollut.

Katso alla olevaa kuvaa nähdäksesi miltä Suomen ensimmäiset ihmiset nykytietämyksen mukaan näyttivät.

Teos: Tom Björklund

Kuten kuvasta näkyy, jääkauden jälkeiset Pohjois-Euroopan asukkaat eivät olleet vaaleita, vaan iholtaan ja hiusten väriltään tummia. He asuivat pienissä, kevyissä ja helposti koottavissa majoissa sekä muuttivat usein ruoan perässä. Ei tiedetä mitä kieltä Suomen ensimmäiset asukkaat puhuivat. Se kieli on kadonnut jo kauan sitten, eikä muistuttanut mitään nykyisin maailmassa puhuttavaa kieltä. Arvioidaan, että noin 8000 vuotta sitten Pohjois-Euroopassa oli myös vaaleaihoisia ja -hiuksisia ihmisiä.

Noin 6000 vuotta sitten tänne tuli idästä uusia asukkaita. He hankkivat ruokansa kalastamalla, metsästämillä ja keräilemillä syötäviä kasveja.

Kivikautisten saviastioiden pinnoista otettujen näytteiden perusteella on selvitetty mitä ainetta tuolloin käytettiin ruoan säilömiseen. Katso video <https://youtu.be/JyHWyGxX4FY> ja selvitä, mitä tuttua kasvia käytettiin jo tuolloin säilöntäaineena. Vastaus: puolukka.

Noin 6000 vuotta sitten Suomeen saapui lisää asukkaita nykyisen Venäjän suunnalta. Näihin aikoihin Suomessa kokeiltiin kasvien viljelyä ensimmäistä kertaa. Kuitenkin kalastus, metsästys ja syötävien kasvien keräily säilyi vielä pitkään viljelyä tärkeämpänä elinkeinona.

Puolukat sisältävät paljon bentsoehappoa, luonnon säilöntäainetta, minkä vuoksi ne säilyvät hyvin. Puolukkaa voidaan käyttää myös muiden elintarvikkeiden säilöntään. Bentsoehappoa (E210) käytetään yhä nykyään laajasti säilöntäaineena.

Arvaapa, täältä Vantaalta on löydetty arkeologisissa kaivauksissa vaikka mitä mielenkiintoisia kivikaudelta peräisin olevia juttuja. Esimerkiksi Virosta ja kauempaakin Euroopasta tuotua piikiveä ja meripihkaa. Piikivestä tehtiin työkaluja, meripihkasta taas koruja ja nappeja.

*Täältä muinaispuiston alueelta on myös löydetty ihmisiä esittäviä savipatsaita, joita kutsutaan savi-idoleiksi. **Selvitä havainnoimalla ympäristöä, millä nimellä vuonna 2014 alueelta arkeologisissa kaivauksissa löytynyttä alla olevassa kuvassa olevaa savi-idolia kutsutaan.***

Kuvassa savi-idoli nimeltä Pappa. Tämä löydös on nykyään Heureka kokoelmassa. Kivikaudelta ei ole säilynyt mitään kirjoitettua tietoa tai edes tarinoita. Arkeologit ovat kuitenkin löytäneet esineitä, rakenteita, hautoja ja maalauksia, joiden avulla voidaan yrittää hahmottaa kivikauden elämää.

Kivikauden lopulta pronssikaudelle

Entisajan uskomuksia

Oletko kuullut tarinoita tietäjistä? Tietäjät olivat yliluonnollisia voimia käyttäviä henkilöitä, arvostettuja tarinankertojia ja sairaiden parantajia. Kauan sitten, esihistorialliseen aikaan, näillä main asui tietäjä nimeltään Ilakka.

Katso video <https://youtu.be/NkfXOw2S2Yg> ja selvitä, **mitä ihmiset uskoivat heidän kehostaan lähtevän pois heidän sairastuessaan?** Vastaus: haltijaolentoja.

Ennen kristinuskon saapumista täällä oli erilaisia muinaisuskontoja, joihin liittyi eri jumalia ja henkiolentoja.

Katso video <https://youtu.be/kZqAsu4e7zQ>, jossa kerron sinulle muinaisista uskomuksista ja jumalista. Hiippalakkisen metsänhaltijan nimestä on saanut nimensä myös eräs leikki, jossa yritetään ottaa kiinni toista. **Keksitkö, mikä on tämän metsänhaltijan ja tämän leikin nimi?** Vastaus: hiippalakkisen metsänhaltijan nimi on Hippa.

Ennen kristinuskon saapumista Skandinaviaan täällä oli erilaisia muinaisuskontoja, joihin liittyi monia jumalia ja henkiolentoja. Näiden avulla pyrittiin ymmärtämään ja selittämään elämän ja luonnon ihmeellisyyksiä. Suomen alueella uskottiin esimerkiksi ukkosenjumalaan Ukkoon, vedenjumalaan Ahtiin sekä taivaalla asuvaan Ilmattareen, jonka polvelle Sotka muni munia, joista syntyi maailmankaikkeus. Vastaavasti nykyisten Ruotsin, Norjan ja Tanskan alueilla oli omat jumalansa.

Uudet ihmiset ja uudet kielet

Maan kohotessa merenranta siirtyi kauemmaksi ja muuttui tässä kohtaa joenuomaksi. Tämä alue oli välillä ihmisistä autiona satojen vuosien ajan, kunnes tänne Stenkullan kallion juurelle ja tähän joen varteen muutti taas uusia ihmisiä. Tässä joen varressa oli hyvät niityt heidän kotieläimille ja myös hyvää viljelymaata.

Nämä nuorakeramiikan kauden ihmiset puhuivat outoa kieltä, joka ei ole sukua nykyiselle suomen kielelle, vaan esimerkiksi ruotsille ja englannille. Tuon kielen kautta suomen kieleen on kuitenkin lainautunut indoeurooppalaisia sanoja. Tällaisia sanoja ovat esimerkiksi kaski, lehti, rohto ja tahdas.

*Arvaapa, **mitä nykyään enää harvoin käytetty sana tahdas tarkoittaa?** Annan vinkin: sana liittyy leipomiseen. Vastaus: taikina. Tahdas sanaa voidaan käyttää myös synonymina sanoille massa, sitka ja tahna.*

Koska kalastus ja hylkeenmetsästys olivat tärkeä ruoan lähde asuivat ihmiset useimmiten suurten vesistöjen rannoilla. Osa kuitenkin rakensi mieluummin talonsa sisämaahan jokien tai purojen varsille, jossa oli hyvät niityt kotieläimille ja helpommin viljeltävää maata.

Nuorakeraamiikan kauden ihmisten puhuma kieli kuului indoeurooppalaisiin kieliin, joihin suurin osa Euroopan ja Intian kielistä kuuluu. Indoeurooppalaisia kieliä Euroopassa ovat esimerkiksi englanti, ranska, saksa ja ruotsi. Suomi ei ole indoeurooppalainen kieli, mutta maamme nimi Suomi saattaa periytyä vanhasta ihmistä tai kuolevaista tarkoittavasta indoeurooppalaisesta sanasta.

Hei vaan taas! Ajanjaksoa noin 3500–2500 vuotta sitten kutsutaan pronssikaudeksi.

Pronssikaudella tänne saapui taas uusi ihmisiä, tällä kertaa lännen suunnasta. Nämä ihmiset palvoivat aurinkoa ja puhuivat kieltä, josta myöhemmin kehittyivät germaaniset kielet. Heidänkin kieltensä on jättänyt jälkiä nykyiseen suomen kieleen.

*Germaanisista sanoja suomessa ovat esimerkiksi **kone**, joka tarkoitti alunperin taikuutta, mutta myöhemmin sanan merkitys kehittyi tarkoittamaan laitetta.*

*Sanat kertovat ajatusmaailmasta ja elämäntyylistä. Päättelä **mikä näistä sanoista EI ole peräisin pronssikaudelta:** hauta, kana, hylje, kuningas, traktori, miekka. Tämä yksi muita paljon uudempi sana on rastin avauskoodi. Vastaus: traktori.*

Suomessa traktoria kutsuttiin aluksi *höyryauralaitokseksi* ja sitten *moottorivetäjäksi*. Suomenruotsissa traktori on sen sijaan ollut alusta saakka *en traktor*. Aivan ensimmäinen traktori tuli Suomeen vuonna 1901. (Lähde: Wikipedia.)

Pronssikauden vaihtuessa rautakaudeksi tapahtui suuri muutos puhutussa kielessä. Silloin Suomen alueelle saapuivat nykypäivään säilyneet suomen ja saamen kielet. Saame tuli idästä, nykyisen Venäjän suunnalta, ja suomi etelästä, Baltian suunnalta.

Keskiajalta 1900-luvulle

Elämää Keskiajalla

Keskiajalla tänne muutti taas suuri joukko ihmisiä Ruotsista. Tähän joen viereen kiviselle kumpareelle rakensi talonsa mies nimeltään Hakke. Tuolle kiviselle kummulle hän antoi nimen Stenkulla.

*Haken talo muodosti yksin Vantaan pienimmän kylän, joka sai nimensä Hakke-isännän mukaan. Tuo nimi on säilynyt keskiajalta tähän päivään saakka. **Mikä tuli kylän nimeksi?** Vastaus: Hakkila / Haxböle.*

Keskiajalla Suomeen muutti uudisasukkaita Ruotsista. He asettuivat asumaan rannikolta sisämaahan johtavien jokien varsille. Lähes koko Suomen rannikolla, ja muuallakin maassa, asuu edelleen heidän jälkeläisiään, suomenruotsalaisia, jotka puhuvat äidinkielenään ruotsia.

Keskiajalla kauppaa käytiin markkinoilla, joilla kaupiteltiin erilaisia läheltä ja kaukaakin Euroopasta tuotuja tuotteita. Tavallisia kauppatuotteita keskiajalla olivat esimerkiksi suola, rauta, turkikset, vilja ja puutavara.

*Suomen sana **raha** merkitsi alun perin turkista, lähinnä oravannahkaa, joita käytettiin aiemmin maksuvälineinä. Keskiajalla käytettiin kuitenkin jo rahana Ruotsista ja Liivinmaalta tuotuja metallisia kolikoita.*

*Myöhemmin, 1800-luvulla, Suomessa otettiin käyttöön Suomen oma raha, joka myöhemmin poistui käytöstä eurojen myötä. **Millä nimellä tämä Suomen oma raha tunnettiin?** Vastaus: markka.*

Suomen markka poistui käytöstä vuonna 2002, kun Suomessa siirryttiin käyttämään euroja.

Teos: Tom Björklund

Tarinoita Kuninkaantien varresta

Vieressä oleva nykyinen Tikkurilantie kulkee samaa reittiä kuin aikanaan Suuri Rantatie, joka kulki Turusta Viipuriin. Tie tunnetaan myös nimellä Kuninkaantie.

Kun tie rakennettiin, rakennettiin myös tämän joen yli puinen silta. Muutamia satoja vuosia sitten tuolla sillalla kävi pieni onnettomuus: eräs pappi hevoskärryineen oli ylittämässä jokea pitkin puista siltaa, kun silta menikin rikki ja pappi hevosineen syöksyi jokeen.

Myöhemmin tähän rakennettiin kivistä uusi silta, joka on edelleen käytössä jalankulkijoille, ja vielä myöhemmin toinen silta, jolla autot nyt ajavat. (Ulkona pelattavassa peliversiossa lasketaan tehtävänä sillan kaiteita, joita on joko 25 tai 31, riippuen kumman puolen kaiteet laskee.)

Keskiajalla isosta osasta Suomea tuli osa Ruotsin kuningaskuntaa ja aluetta kutsuttiin Ruotsin Itämaaksi. Kaksi tärkeintä Itämaan linnaa olivat Turun linna lännessä ja Viipurin linna idässä. Näiden linnojen välille rakennettiin tie, jota kutsuttiin Suureksi Rantatieksi. Suuren Rantatien reitti on suurilta osin säilynyt nykypäivään saakka. Nykyään siitä käytetään usein nimeä Kuninkaantie. Ruotsi menetti Itämaansa Venäjälle sodassa vuonna 1809.

Täälläpä oli reilut sata vuotta sitten aikamoista kulttuuripöhinää! Täällä ovat asuneet muun muassa Aino Ackte ja Nathalia Crohns, jonka talossa pidettiin hienoja juhlia, ja neiti Agnes Lindholm, jolla oli kaunis terassipuutarha. Kuvassakin näkyvän terassipuutarhan jäänteet on vielä näkyvillä täällä muinaispuistossa.

Ainosta tuli Suomen kuuluisin oopperalaulaja, tohtorinna Nathalia tunsi kaikki Suomen merkkihenkilöt, mutta mitä teki Agnes?

*(Ulkopeli) Selvitä havainnoimalla ympäristöä, **mikä oli Agneksen ammatti**.*

(Sisäpeli) Tätä ammattia voidaan kuvata myös nimillä kansankynttilä, lehtori tai pedagogi.

Vastaus: opettaja.

Muinaispuiston opastaulussa kerrotaan Agnesista. Muinaispuiston kivistykset ovat Agnesin terassipuutarhan jäänteitä.

Tässä aivan lähellä, nykyisen puistoalueen toisella reunalla toimi aiemmin maatalouden tutkimuslaitos, jossa tutkittiin maatalouden menetelmiä ja kehitettiin uusia lajikkeita.

*Tässä vuonna 1913 otetussa valokuvassa näet tutkimuslaitoksen väkeä. Toinen henkilö vasemmalta on ensimmäinen tutkimuslaitoksen assistentti. Hänet valittiin myöhemmin Suomen presidentiksi. Havainnoi ympäristöä selvittääksesi, **mikä on hänen sukunimensä?** Vastaus: Relander.*

Kuva: Vantaan kaupunginmuseon kokoelma.

Kuvassa toinen henkilö vasemmalta on Suomen historian toinen presidentti Lauri Kristian Relander, joka toimi presidenttinä vuosina 1925-1931. Tämän kuvan ja vastauksen kysymykseen voi pelialueella löytää rastin lähellä olevaa infotaulua tutkimalla.